

KÖNYVISMERET HÁZIDOLGOZAT

Két, gyermekeknek szóló könyv összehasonlítása

Készítette: Binder Amarilla

Konzulens: Buda Attila

PPKE Kiadói szerkesztő I. évfolyam

Budapest, 2009. május 14.

A vizsgált könyvek:

Aa) Móra, Ferenc: *Zengő ABC*. Móra Ferenc verses ábécéje. Budapest: Móra, 1958. (Justné Kéry, Hedvig játékos olvasási gyakorlatokkal kiegészítette, K. Lukáts Kató rajzaival)

Ab) Móra, Ferenc: *Zengő ABC*. Móra Ferenc verses ábécéje. Budapest: Móra, 2008 (első kiadási éve a könyvnek: 1958). (Justné Kéry, Hedvig játékos olvasási gyakorlatokkal kiegészítette, K. Lukáts Kató rajzaival)

B) Szabó T., Anna; Tóth, Krisztina; Varró, Dániel: *Kerge ABC*. Budapest: Csimota, Magvető, 2008.

Az összehasonlítás elvei:

1. Típus
2. Könyvborító
3. Előzéklapok
4. Címnegyed
5. Kolofon
6. Előzékszövegek
7. Főszöveg
8. Kiegészítő részek
9. Illusztrációk

1. Típus

Két, gyermekeknek szóló, az ábécé betűit ismertető könyvet választottam és hasonlítottam össze. Az egyik kötet Móra Ferenc verses ábécéje, *Zengő ABC* címmel, a másik könyv egy 2008-ban kiadott, többszerzős kiadvány, Szabó T. Anna, Tóth Krisztina, illetve Varró Dániel *Kerge ABC* című könyve. Előbbit először csak 2008-as kiadásban sikerült beszerezniem, később fértem hozzá az 1958-as, első kiadáshoz. Már a dolgozat írása közben bukkantam rá egy harmadik kötetre, amelynek összevetése a másik kettővel szintén érdekes feladat lett volna. Ez a könyv pedig az 1967-es, a Minerva által kiadott Donázy Magda *Arany ABC* című kötete lett volna Reich Károly illusztrációival.

Az összehasonlításnál arra voltam leginkább kíváncsi, hogy mennyire változott ötven év alatt egy ilyen tematikájú könyv külső és belső, tipográfiai, művészi-grafikai, valamint tartalmi kialakítása.

2. Könyvborító

Mindkét könyv esetében keménykötéssel, azaz két papírlemezről készült kötéstáblalemezzel, gerinclemezzel, valamint papír anyagú táblaborítóval találkozhatunk. Míg a *Zengő ABC*-nél csak

fényes fóliázást, addig a Kerge ABC borítóján a fényes fóliázáson kívül matt fóliázást is alkalmazott a kiadó. A kötéstábla gerincének jobb oldalán van elhelyezve a könyv címe.

A borítócímlapon két betűtípust láthatunk a Kerge ABC esetében, ezzel ellentétben a Zengő ABC első tábláján egy betűtípust használt a tervező különböző betűméretben. A címet alakító betűk elhelyezésén is látható, hogy ötven év távlatában a számítógép adta lehetőségek mennyiben változtatták meg a könyvborítók külső elkészítését. A tavaly kiadott Kerge ABC borítócímlapon a könyvcím különböző részei már-már három dimenziós hatást keltenek azzal, hogy egymás mögött, illetve alatt helyezkednek el. Ezt a hatást a másik Móra-féle könyvborítón leginkább az illusztráció éri el, s nem a cím egyes betűi. Érdekes még, hogy míg az először 1958 kiadott ABC az illusztrációkon keresztül játszik a térrel, addig az újabb könyv borítóján ellenkező helyzettel szembesülünk: az illusztráció egyszerű vonalrajz, amely egyértelműen kétdimenziós hatást kelt.

A betű-illusztráció arány elosztásában is különbözik a két kötet. A régebbi, 1958-as kiadású könyv aroldalán mindkét elemet kiegyenlítően, hasonló arányban használták fel, miközben tükröszimmetriával dolgoztak. Ezzel ellentétben a Kerge ABC című könyv verzőjén a cím betűi dominálnak, az illusztráció pedig szándékosan túllóg a borítóháttoldalra, aszimmetrikusan. Ez a megoldás azt a benyomást kelti, mintha egybe olvadna a borítóháttoldal a borítócímloddal és ezáltal egy képet alkotnak.

Az 1958-as kiadású Zengő ABC hátsó táblájának közepén egy olyan illusztrációt látunk, amelyen egy kisfiú éppen azt a könyvet nézegeti, amit az olvasó is a kezében forgat – kép a képben hatás. Ez a rajz ügyesen utal a könyv célközönségére, sőt a kötet első kiadásán a jobb felső sarokban megjegyzésként még szerepel is, hogy hány éves gyermekeknek szánták a könyvet. Az új kiadásról ez a megjegyzés már hiányzik, ezzel szemben a bal felső sarokban megjelent a kötet árának a feltüntetése. Még egy apró megjegyzésként van egy kisebb hiba az illusztráción, amit az új kiadás sem korrigált.

A Móra-féle könyvborítón csupán a cím, az alcím – amely utal a könyv szerzőjére - és a címhez térben illeszkedő illusztráció látható, míg a Kerge ABC című könyv aroldalán a címen és a rajzon kívül a szerzőket és a kiadók neveit is feltüntették, amely diszkréten, de jól láthatóan beleolvad a külső megjelenítésbe. Habár hasonló színeket használ mindkét könyvborító tervezője, de árnyalatnyi különbséggel teljesen más összbenyomást kelt. A Zengő ABC könyvborítóján legalább nyolc színnel dolgoztak, az ábrákon még a térbeliség hatását elősegítő árnyalatokat, satírozásokat is észlelhetünk. A másik könyv borítóján tizenegy szín található, de ezek erősen el vannak választva egymástól.

A Kerge ABC könyvmérete kisebb a Zengő ABC méreténél, viszont vastagabb és van oromszegője. Előbbi négyzet alakú, míg a másik inkább téglalap formát ölt.

3. Előzéklapok

Mindkét könyv előzéklapja funkciójában azonos, annyiban illeszkedik a könyv tematikájához, hogy az ábécé betűit sorolja fel. Mindkét könyv előzéklapján két szintet használ az adott kiadó. Az újabb könyv bátrabb színekkel játszik – piros és mélynarancssárga –, a Móra-féle első kiadás élénk sötét sárga háttéren fehér betűket, illetve mintákat használ. A régebbi kiadású könyv az ábécé betűit sorakoztatja merőlegesen, de játékosan egymás mellé, négy nem teljesen egyenletes sorban, a sorközök és a betűk közötti és körüli teret mintákkal tölti ki. Ezzel ellentétben a Kerge ABC című könyv előzéklapján különböző betűtípusban, kis betűméretben sorakoznak sűrű egymásutánban az ábécé betűi, zsúfoltan egymás alá sorokba szedve, ismételve az ábécét a végzetlenig, újra meg újra.

Továbbá az előzéklap mattul fényezett, míg a Móra-féle verseskönyvnél nincs ilyen jellegű ráadás. Furcsa módon a különböző betűtípusokkal játszó technika az apró betűméret miatt kevésbé érvényesül, mint az egyszerűbb, egyféle betűtípust, de nagy betűméretet alkalmazó előzéklap, amit a Móra-féle könyv alkalmaz. Véleményem szerint utóbbin hosszabb ideig elkalandozik a tekintet mint az előbb említetten.

Az előzéklap mind az első borítónál, mind a hátsónál azonos tervezésű.

4. Címnegyed

Első körben érdemes összehasonlítani a Móra-féle ABC első kiadását 1958-ból, a huszonegyedik kiadással, amit 2008-ban adott ki a kiadó.

Mindkét kiadás címnegyedének az első oldala kizárólag a főcímet tünteti fel. Az első kiadás szennycímoldala színesebb az új kiadásénál. Míg előbbi négyszínnyomásos/négy szintet alkalmaz és három soros, addig a 2008-as kiadás csak feketét használ és két soros, kisebb betűmérettel. A Kerge ABC szennycímoldalán is kizárólag a cím szerepel fekete színnel, illetve egy kék díszléccel, ami a címnegyed többi oldalán is felbukkan.

A sorozatcímoldal az első kiadásnál vákát, míg a 2008-as kiadásnál itt ismerteti a kiadó a könyv előállításában kulcsszerepet játszó másik két munkatársat, jelen esetben az illusztrátort és a könyvet olvasási gyakorlatokkal kiegészítő nevét. A Kerge ABC című könyv esetében a sorozatcímoldalon két sorra osztva a két közreműködő kiadó nevét és emblémáját, illetve a kiadási helyet, évet olvashatjuk. A két sor között ugyanaz a lénia fut körülbelül az oldal közepéig mint a kötet szennycímoldalán, illetve a címdalán.

A három vizsgált könyv közül az első állja meg talán leginkább a könyvszakma elvei szerint a helyét, mivel a szerzőségi, illetve a kiadói adatokat vagy a címdalán vagy a negyedik oldalon kell feltüntetni. Ennek ellenére ha a kötet nem része egy sorozatnak, akkor van arra is lehetőség, hogy a sorozatcímoldalt felhasználva páros címdalot készítsen a kiadó.

Gyurgyák János szerint a sorozatcímoldalnak illeszkednie kell a címoldalhoz, mivel e két oldalról az olvasó egy összbenyomást képez.¹ A Zengő ABC első kiadásánál annyiban illeszkedik a címnegyed második oldala a harmadikhoz, hogy teljes mértékben a harmadik oldalra tereli a figyelmet. Ugyanezen kötet 2008-as kiadásában e két oldalon azonos a betűtípus (antikva), illetve négy betűméretet alkalmaz a kiadó, amiből kettő előfordul mindkét oldalon. Ezen kívül verzál betűk használatával igyekeznek még jobban egységesíteni a sorozatcímoldalt a könyv címoldalával, ezzel páros címoldalt képezve.

A Kerge ABC esetében a mindkét oldal közepe táján elhelyezkedő lénia egyfajta „keretet” ad a két oldalnak. Azért írtam keretet, mert a két díszvonal nem ér össze, csak az adott oldal közepéig fut. Mindkét oldalon a lénia fölött, illetve alatt adatok húzódnak meg, ami ismét valamely egységesítést mutat. Ennél a kötetnél is a páros oldal lehetőségét használják ki, bár kissé feleslegesnek tartom a sorozatcímoldalon feltüntetett adatokat, mivel azok jelen esetben kényelmesen elérték volna a belső címoldalon is. Valószínűleg a két kiadó kiemelésére céljából alkalmazták a kiadói adatok elkülönítését.

A Móra kiadó két kiadásában a belső címoldal tipográfiájában néhány eltérés jelentkezik. Míg az első, 1958-as kiadás belső címoldala tartalmazza a szerzői adatokat is, addig a legújabb kiadásban ezeket az adatokat áthelyezték a sorozatcímoldalra és nagyobb betűmérettel látták el (páros címoldal). Az első kiadás főcíme, illetve alcíme nagy vonalakban illeszkedik a borítócímlap tipográfiai elrendezéséhez – az A, B és C betűknek az elhelyezése, az alcím szalag háttérben, illetve a kiadó neve az oldal alján -, eltérés a színezésben és két sor „hajlításában” található. Az új kiadásban az A, B, illetve C betűk egymás mellett lineárisan helyezkednek el és egyszínűek. Meglátásom szerint egyszerűbb, kevésbé igényes ez a kiadás mint az eredeti, 1958-ból. Nem is teljesen értem, hogy, ha a borító címoldalát meghagyták az eredeti kiadás alapján, akkor a belső címoldalon mi oka lehetett a változtatásnak. A Kerge ABC belső címoldala, hasonlóan mint a Móra-féle első kiadás, külső megjelenésben több pontban követi a borító címoldalát. A cím első szavát ugyanolyan betűtípusban hagyták, a színek is majdnem megegyeznek, még a térbeli elhelyezés is hasonló. Az A, B és C betűk elhelyezkedése eltér ugyan egymástól, mint ahogyan az egyes betűk színe sem felel meg a borítón található betűk színezetével, de az összbenyomás ennek ellenére a borítóterv követését igazolja.

A belső címoldalon feltüntetendő² bibliográfiai hivatkozásnak az öt alapadata – a szerző neve, a könyv címe, a kiadó neve, a kiadás éve, illetve a megjelenés helye – egyedül a Kerge ABC című könyvnél teljes, ha eltekintünk attól, hogy a kiadó a páros címoldal technikáját alkalmazta azáltal, hogy a két kiadó nevét,³ a kiadás évét és a megjelenési helyet a sorozatcímoldalon helyezte el. A belső címlapon szerepelnek a szerzői adatok, a szerzők és az illusztrátorok teljes nevüknek szerepeltetésével. A három szerző neve viszont a megszokottal ellentétben nem nagy kötőjellel és spáciummal van elválasztva egymástól, hanem egymás alatt három sorban helyezkedik el. Ugyanez az elrendezés vonatkozik az illusztrátorok felsorolása esetében is. Itt feltűnő az illusztrátorok nagy

1 Gyurgyák, János: Szerzők és szerkesztők kézikönyve. Budapest: Osiris, 2005. 41. oldal

2 Gyurgyák János elve szerint

3 A két kiadó nevét egymás alá szedték a szokásos nagy kötőjel és spácium elválasztás helyett.

száma. Valószínűleg azért nem helyezte át a kiadó ezt a felsorolást a copyright oldalra, mert gyermekirodalomról van szó, ahol fontos szerepet kap a szerzón kívül az illusztrátor is.

A Zengő ABC 1958-as kiadásában a címlapról egyedül a kiadás éve és a megjelenés helye hiányzik, ezeket az adatokat a kolofon oldalon tüntette fel a kiadó szerkesztője. A 2008-as kiadásban szintén a páros címloldal használata miatt áttolódottak a szerzői adatok a sorozatcímloldalra, a kiadás éve, illetve a megjelenés helye pedig a copyright oldalon található. Mindkét kötetben a szerző nem a cím fölött, hanem alatta áll, szinte egy alcímbe belehelyezve: „Móra Ferenc verses ábécéje”.⁴ Illusztrációt egyik belső címloldal sem tartalmaz, egyedül a címet használja fel a tervező díszítőelemként. Személyes megjegyzésként hozzáteszem, hogy esztétikai szempontból nekem a hagyományos címloldal a páros címloldalnál jobban tetszik. Viszont gyermekirodalom esetében még hatásosabb is lehetne a páros címloldal, ha például az illusztrátor rajzai gazdagítanák a sorozatcímloldalt is.⁵

A címnegyed negyedik és egyben utolsó oldalán a copyrightoldal kihasználtsága mindhárom vizsgált könyvnél eltér. Míg a legrégebben kiadott könyvnél a copyrightoldal vákát, addig a 2008-ban kiadott Móra kötet ezen oldalán a következő adatok szerepelnek az oldal tetejétől lefele haladva: adat arról, hogy hanyadik kiadás; jogfenntartással kapcsolatos információk; a kiadó weboldalának megadása, illetve egyben reklámrész is; végül a copyright jel © után következik a kiadó mint jogtulajdonos, valamint két kiadási év, amelyből az első feltehetően az aktuális kiadásra érvényes jogszerződés éve (vagy az az év, amióta csak változatlan utánnomás történt (?)), a második pedig a könyv kiadási éve. A Kerge ABC című kötetnél a címnegyed utolsó oldalán már a főszöveg első oldala kezdődik, ami egy 2008-as kiadásnál igen szokatlannak tűnik. A copyright oldal elhagyása miatt fel nem tüntetett adatokat e könyv a kolofon oldalon pótolja. Ennek ellenére zavaró a copyright oldal hiánya. Valószínűleg azért választották ezt a megoldást, mert a könyv páros oldalakra épül és mivel a tartalomjegyzék a kötet végén kapott helyet, ezért van szükség a főszöveg első két oldalának a copyright oldalra.

Hozzáfűzésül még a copyright oldalon feltüntetendő adatokról annyit, hogy mindhárom kötetnél a szerzői jogok vagy nincsenek, vagy a kiadó van mint jogtulajdonos feltüntetve, valamint a Kerge ABC című könyvnél a szerzői jogok a kolofon oldalán találhatóak. Ugyanígy az illusztráció jogára vonatkozó adatok sem találhatóak a copyrightoldalon, ezek is, ha egyáltalán, a kolofon részben vannak feltüntetve.

5. Kolofon

A kolofonoldal mindhárom kötet esetében megtalálható és mindhárom könyv utolsó oldalára került. A kolofon és az impresszum adatai mindhárom kötetnél jóformán egybeolvadtak.

⁴ Mindkét kötetnél, pontos bibliográfiai adatokat lásd 1. oldalon

⁵ Lásd például: Janikovszky, Éva: *Velem mindig történik valami*. Budapest: Móra, 1972. Illusztrálta Réber László.

A Móra-féle 1958-as kiadásnál a kolofonoldalon a kiadásért felelő személy megnevezése, a felelős szerkesztő, a képszerkesztő, valamint a műszaki szerkesztő, illetve a műszaki vezető neve szerepel. Ezen kívül feltüntetik, hogy hány példányban jelent meg a könyv, a könyv terjedelmét ívben, valamint a könyv formátumát, illetve a szabványt, amely szerint a könyv készült (MSZ 5601-54). Ezt követi a megjelenési hely, valamint a kiadási év. Végül megadják a nyomda nevét, székhelyét, valamint a felelős vezető nevét.

Ezzel szemben az új kiadás tartalmazza a kiadó emblémáját, megemlíti kiadójának alapítási évszámát, valamint külön adalékként megjegyzi az MKKE alapítási évét – az egyesület kérésére –, illetve egyesületi tagságát. Ezeket az adatokat követi az ISBN szám, majd az első kiadáshoz hasonlóan megnevezi a kiadásért felelős személyt, a felelős szerkesztőt, illetve a műszaki vezetőt. A kiadó részéről kevesebb személyt sorol fel ez a kiadás. A könyv terjedelmét ívben említi meg, ami minimális mértékben eltér az eredetitől, illetve a könyv formátumát, ami maradt a régi. Ezen túl szerepel egy IF szám (?) is. Végül, de nem utolsó sorban a kiadó feltünteti a teljes nevét, a megjelenési helyet és a kiadás évét, valamint email elérhetőségét és weboldalcímét. A korábbi kiadáshoz hasonlóan a lap alján szerepel a nyomda neve, a nyomda székhelye, illetve a felelős vezető. Míg a könyv első kiadása egymás mellett ismerteti az egyes adatokat, addig a 2008-as kiadás egymás alatt, középre szedve, ami esztétikailag szebb és egyben átláthatóbb is.

A vizsgált könyvek közül a harmadik könyvnél, a Kerge ABC-nél, leginkább az adatok tipográfiai elrendezése tetszik nekem a szöveg balra zártsága miatt – a Móra-féle első kiadásnál mindkét oldalra zárt a szöveg, míg az új kiadásnál ugyanaz középre zárt.

Első adatként említi a könyv megjelenésének támogatóját, majd a két kiadó nevét, weboldalát, illetve a kiadásért felelő személyt. Ezt követik a szerkesztők nevei, a tipográfiaiért és a könyvtervért felelő személy neve, azaz a szerkesztői adatok, amelyeket a nyomdai adatok követnek. A kolofonoldalon találjuk még az ISBN számot, illetve a szerzői és az illusztrátori jogtulajdonosok nevét, valamint a két kiadót mint jogtulajdonost. A jogtulajdoni adatoknál viszont nincsen évszám, amit – ha jól tudom –, fel szoktak tüntetni. Végül az oldal alján a kiadó jogfenntartását erősíti meg. Hiányoznak viszont a könyv terjedelmére és formátumára vonatkozó adatok. A mellékletekre és az ábrákra vonatkozó adatok a tartalomjegyzékben találhatóak. A könyv példányszámát ismertető adatok is hiányoznak, mind a Kerge ABC című könyvnél, mind a Zengő ABC új kiadásánál. Ezen kívül a papír minősége sehol sincsen megjegyezve, ugyanígy a felhasznált betűtípusok sem.

Azonban a legfontosabb adatokat szinte mindhárom kötet tartalmazza, az előbb említett hiányzó adatok inkább tájékoztató jellegűek mintsem nélkülözhetetlen információk. Gyurgyák János említi még, hogy hatályosan ma még a kiadókat nem illeti meg a copyright adta jog.⁶ Ehhez képest mind a Móra kiadó, mind a Magvető, illetve a Csimota kiadó alkalmazza ezt a jogot kötetükben.⁷

6 Lásd 1. számú lábjegyzet. 55. oldal.

7 Ha 2005 óta változott volna ez a hatály, akkor kérem javítson ki, hogy korigálhassam a téves információt.

6. Előszövegek

Míg a Kerge ABC című könyvnél a tartalomjegyzék a főszöveget követően, addig a Zengő ABC-nél elől a címgnyed és a főszöveg között helyezkedik el. Mivel a könyvben nincs oldalszámzás, ezért a tartalomjegyzék sem tünteti fel, ami első ránézésre szokatlannak tűnhet a felnőtt olvasó számára. Jelen esetben a könyv tematikájának köszönhetően az oldalszámokat az ábécé betűi veszik át.

Szimpatikus a Móra Ferenc féle tartalomjegyzék szerkesztése. Minden adott betű előtt egy téglalap alakú keretben egy illusztráció – színes rajz – áll, ami egy olyan tárgyat, élőlényt vagy jelenséget, illetve tevékenységet ábrázol, amely megnevezésének a kezdőbetűje az adott esetben tárgyalt ábécé egyik betűje. Az ábra mellett verzállal, viszonylag nagy betűfokozatot használva ismerteti a szerző különböző színekkel az ábécé egyes betűit egymás alá szedve. Az így kiemelt betűket követik antikva kisbetűkkel a betűhöz költött egysoros mondókák, amelyeket, ha egymást követve olvassuk, akkor Móra Ferenc egy összefüggő verse kerekedik ki belőlük páros rímmel. A vers egyes sorai függetlenül olvasva is megállják a helyüket, mivel önálló mondatokból állnak. A tartalomjegyzék közel két és fél oldal terjedelmű, az utolsó sort követően új sorban jobbra szedve, valamint kurziválva a szerző neve szerepel. A jegyzék harmadik oldalának verzálja várát, ezt az új kiadás is megőrizte, így a főszöveg páratlan oldalon kezdődik. A tartalomjegyzékben nincs eltérés, esetleg a papír minősége miatt térnek el a színek. Utolsó megjegyzésként ebben a két kötetben nem adtak címet a jegyzéknek.

A Kerge ABC című könyv esetében annyi hasonlóság vehető észre a másik kötetel szemben, hogy az ábécé betűit használják fel oldalszámzás helyett, valamint a betűk mellé elhelyezett illusztrációk ötletét is valószínűleg a Móra Ferenc féle kiadásból vehették át. Itt az ábécé betűit kisbetűvel szedik, szintén egymás alá egy sorba. Az egyes betűk lekerekített kék színű négyzetháttérben helyezkednek el fehér színben. A négyzet valamelyik vagy mindkét oldalán egy illusztráció helyezkedik el, aminek a felismerése nem ritkán okoz fejtörést az olvasó számára. Ezek az illusztrációk nem mindig illeszkednek az adott négyzethez, van, amikor ferdén állnak hozzá képest, van amikor méretük túlfut a négyzet méretén, és végül van, amikor a négyzet és a benne elhelyezett betű metszi az ábrát. Ezek az ábrák sokszor a teljes kép egy részletét mutatják. Nem mindig rajzok alapján készültek, található közöttük fénykép, festmény, illetve számítógéppel készített grafika is.⁸ Az ábécé betűi, illetve a csatolt illusztrációk mellett néhány betűhelyet követően szintén kisbetűvel olvasható ugyanabban a sorban egy négyszögletes zárójelbe zárt betű, vagy egy szó, amely az esetek többségében egy állat nevét ismerteti. Szintén néhány betűhely után tünteti fel a szerkesztő az adott betűhöz költött vers szerző, valamint az illusztrátor nevét - nagy kötőjellel és spáciummal elválasztva. Ez a megoldás azért lehetett szükséges, mivel több szerző és illusztrátor működött közre a könyv elkészítésében. Jó ötletnek tartom, hogy a tartalomjegyzékben tüntetik fel ezeket az adatokat. Az egyes sorok között jobbról az oldal közepéig húzódik a már ismerős kék lénia mint díszítő elem. A fotóillusztrációknál, valamint egy kéziratos résznél lábjegyzetben adják meg a felvételt, illetve a kézzel írt betűk készítőjének nevét.

⁸ Az illusztrációk részletesebb leírása a 9. pontban olvasható.

Néhány más, egyéb hivatkozás is található a tartalomjegyzékben. A Móra Ferenc féle Zengő ABC-vel ellentétben ennél a könyvnél adtak címet a jegyzéknek, illetve három oldal terjedelmű a tartalomjegyzék, aminek köszönhetően marad hely a kolofonoldalnak is anélkül, hogy vákát oldalt kéne használni.

Míg a Zengő ABC nem tartalmazza a magyar ábécé összes betűjét, addig a Kerge ABC ismerteti a hosszú magánhangzókat, a *dz* és a *dzs* diftongokat (?), valamint egyes idegen szavak kezdőbetűit mint a *q*, a *w*, az *x*, illetve az *y* betűt. Ennek következtében az utóbbi könyv terjedelme nagyobb, többek között azon okból is, mert egy betűt egy páros oldal mutat be, míg a Móra-féle könyv egy betűt egy oldalon ismertet. Több előzékszöveget egyik vizsgált kötet sem tartalmaz.

7. Főszöveg

A főszöveg a Móra Ferenc könyvben páratlan oldalon kezdődik, míg a Kerge ABC című könyvnél páros oldalon, méghozzá a belső címloldal hátoldalán.

A főszöveg annyi részből áll, amennyi betűt a könyv ismertet. Minden egyes betűt ismertető oldal vagy páros oldal egy önálló egységből áll, ami az ábécé egyik betűjét kiemeli, egy vagy két ahhoz illeszkedő szövegrészt, valamint egy, a szöveghez alkalmazkodó illusztrációt tartalmaz. A Zengő ABC 31, míg a Kerge ABC 44 ilyen tagolást használ. Az előbbi kötetnél az illusztrációkat egy személy készítette, ami egységesebbé teszi a könyvről szerzett összbenyomást, az utóbbinál összesen hat illusztrátor nagy mértékben eltérő stílusú képeit csodálhatjuk meg.

Míg a tartalomjegyzékben a Zengő ABC-nél Móra Ferenc versének egyes sorait mondatzáró írásjelek zárják, addig a folyó szövegben e jelek nélkül szerepelnek, leginkább a címként.

Az ábécé betűinek, valamint Móra Ferenc verssorának a kiemelése, a többsoros olvasási gyakorlat és az illusztráció együttesen töltik ki az oldalt. Az esetek nagy részében tagolásuk is egységes: a fejlécen helyezkedik el vízszintesen Móra Ferenc verssora, az adott kiemelt betű balra zárt, a betűtől általában jobbra a verssor fölött helyezkedik el az adott betűhöz tartozó ábra, amivel már a tartalomjegyzékben is megismerkedhettünk és, ami az oldal tematikáját nemes egyszerűséggel ismerteti. Egy-két kivételtől eltekintve Justné Kéry Hedvig által kiegészített olvasási gyakorlata, amely az oldal folyószövege is egyben, szintén balra zárt és a kiemelt betű alatt van feltüntetve az oldal második negyedében. Ezek az olvasási gyakorlatok két sortól nyolc sorig terjednek, miközben időnként rímeknek, időnként nem. Elvértve találkozni verssorokkal a láblécen.

Kiemelésként a szerkesztő nem a legelterjedtebb kurziválási technikát használja fel, hanem inkább a betűméret növelésével, valamint fetteléssel, illetve verzál szedéssel együttesen hangsúlyoz a szövegben.

A beszédes főillusztráció uralja tulajdonképpen az oldal jelentős részét. Vagy gyerekeket, esetenként egy-két felnőttet ábrázolnak, vagy állatokat. A gyerekek öltözete utal az ötvenes évek

ruhászkodási szokásaira, mind a népi viseletre, mind az általános, hétköznapi viseletre. A festmény vagy akvarell hatású illusztrációk rendkívül színesek és igényesek. Azok az ábrázolások, amin gyerekek láthatók, hétköznapi jeleneteket mutat, leginkább vidéki környezetben. Az állatos ábrák többsége is reális szituációt mutat az olvasónak, elvértve találkozni a mesevilágból ismert állatos jelenetekkel. Oldalszámmal, illetve léniaival nem találkozik a könyv olvasója.

A Móra Ferenc féle könyv új kiadása gyakorlatilag egy az egyben átvette az illusztrációkat, inkább a főszövegen, illetve folyószövegen végzett szerkesztési változtatásokat. Kezdve a főszöveg első oldalán más helyesírást alkalmaz, például, míg a régi kiadás külön ír bizonyos szavakat, addig az új kiadás egybe írja azokat – „Arany alma, piros alma. Arany dió, zöld dió, barna dió. Ó be jó.” (1958-as kiadás), „Aranyalma, piros alma. Aranydió, zöld dió, barna dió. Ó be jó.” (2008-as kiadás). A sor végéről is eltűnt a felkiáltójel, ezzel ellentétben az inkább régebben használt „be” kifejezést meghagyta a szerkesztő. Az olvasási gyakorlat eredeti hatsoros tagolását is négy sorosra zsugorították az új kiadásban. Továbbá, ha megnézzük a következő oldalt, akkor az új kiadásban ott rövidítették az olvasási gyakorlatot, valamint egy másik helyen teljesen átköltötték a szöveget.⁹

Ami továbbá feltűnő a folyó szövegben, az az új kiadásban a sok elválasztójel használata. Míg a könyv első kiadása formailag igyekezett vesszorokban írni, addig az új kiadásnál észlelhető egyfajta formai közeledés a prózai szövegtípus felé. A szerkesztő sok esetben a sorokat szavak elválasztásával zárja, aminek esetleg didaktikai oka lehet.

A betűtípus antikva, a betűméret pedig 14 pontos, illetve annál nagyobb.

A Kerge ABC-nél a főszöveg a copyrightoldalon kezdődik és páros oldalakra oszlik az ábécé egyes betűinek és hozzátartozó részeinek tagolása. Ebben a kötetben bonyolultabb a főszöveg különböző részeinek az elosztása, mert majdnem minden páros oldalon más-más a tagolás. Annyi egységes, hogy míg a betű és a hozzá tartozó rövid vers a páros oldal bal oldalán helyezkedik el, addig a főillusztráció a páros oldal jobb oldalán található, de időnként átfut a másik oldalra is.

Ami jelentős különbség a Móra-féle kiadással szemben, hogy, habár az egyes „fejezetek” felépítése hasonló, a tipográfiai lehetőségekkel jobban játszik a Kerge ABC című könyv. Például az ábécé szemléltetésénél az ábécé adott betűjét nem csak verzál szedéssel ismertetik, hanem a kisbetűs változattal együtt mutatják be. A versek gyakran négy sorosak, a leghosszabb 16 soros. A verseknél egységes betűtípust és azonos betűméretet alkalmaznak. A szedés is különbözik, általában az illusztrációhoz igazodik és más-más részre kerül az oldalon belül. A páros oldal bal felének a háttere vagy díszítőelemeket tartalmaz a betűn és a versszakon kívül, vagy a jobb oldalon látható illusztráció terjeszkedik át a „túloldalra”. A háttérdíszként működő elemek nagy része további, azonos betűk illusztrálása különböző betűtípusok, különböző betűméretben történő felhasználásával. Ehhez társulnak gyakran még különféle minták, amelyek többnyire alkalmazkodnak a páros oldal tematikájához. A könyvben rengeteg különböző szín fordul elő, ezen kívül hihetetlen sok tipográfiai és illusztrációval kapcsolatos megoldás található benne. Mindez rendkívül változatosá teszi a kötetet.

⁹ Lásd a könyvben a „J” vagy az „R” betűnél.

Egy másik érdekessége a kötetnek, hogy szerintem összességében szerencsésebb a rímre végződő rövid vers használata, mint az a fajta olvasási gyakorlat, amivel a Móra-féle könyvben találkozhatunk. A Kerge ABC verseinek tartalma talán kevésbé didaktikai, mint inkább vidám, humoros jelleggel íródtak, nyelvezete sokban eltér a Móra-féle nyelvezettől. Ennek oka leginkább, hogy sok olyan kifejezést használ, amit 1958-ban még nem ismertek, vagy használtak mint például a dzsúsz, a fanta, tekila, kidumál, üregér, és pedigree.

Ezen kívül láb- és fejléc nem igen található a főszövegben, valamint a lénia használata sem a szokványos módon történik, mert díszvonalak ugyan előfordulnak, de egy-egy adott oldal különböző részein.

8. Kiegészítő részek

Egyéb kiegészítő rész nem igen található a már említetteken kívül, egyedül a Kerge ABC című könyv esetében szolgálnak a legkülönfélébb minták, betűk és ábrák mint az egyes oldalak kiegészítő vagy inkább díszítőelemeként.

9. Illusztrációk

Az illusztráció kifejezést szűk értelemben használtam, értve alatta a kötet egészében elhelyezett, már-már művészi képeket, fényképeket, rajzokat és festményeket.

Míg az 1958-as kiadású könyv készítésénél valószínűleg az illusztrációkat és a szövegszedést még külön állították elő, addig a Kerge ABC című könyvnél a számítógépes szedés technológiájának köszönhetően a szöveg és az illusztráció egyesítő lehetőségeinek változatosságával találkozhatunk.

A legtöbb képnek nincsen feltüntetve a címe vagy elnevezése, tehát nincs aláírása, de ez nem is szokatlan eljárás a gyermekirodalomban. Leggyakrabban a kíséző szöveget szemlélteti az adott ábra, így az illusztráció szerves részét képezi a folyó szövegnek, mivel kölcsönösen szemléltetik és kiegészítik egymást.

A legtöbb illusztráció rendkívül beszédes, egyedi és esztétikailag is értékes. Ezen kívül a tartalomjegyzékben, illetve a (páros) címlapon megtudhatjuk az illusztrátor(ok) nevét, illetve, hogy melyik képet ki készítette.

Érdekes látni azt, hogy a számítógép segítségével mennyit fejlődött mind a képillusztráció, mind a tipográfia. Az elmúlt ötven év alatt hihetetlenül megnövekedtek a könyvkiadás terén a technikai lehetőségek. Azért is tartottam jó összehasonlításnak a két vizsgált könyvet, mert például a Kerge ABC című könyv éppen a számítógép adta gazdag lehetőségek mellett felsorakoztatta az egyéb lehetőségek sokszínűségét is: a fényképtől kezdve a különféle képzőművészeti egyedi stílusokon és

technikákon át egészen az agyagozásig egy olyan palettát tár elénk, ami bámulatba ejt az olykor „túlságosan” modern megoldások ellenére.

Ezzel szemben mégsem szabad megfeledkezni a Zengő ABC adta igényes illusztrációjáról, illetve gondos tipográfiai munkájáról sem. A képek nagy alapossággal készültek, sok színt felhasználva. A szöveg és az ábra tagolását következetesen végigvitte a szerkesztő mintegy egységesítve azokat egymással. A kötet ezáltal letisztultabb, és kevésbé kelt zsúfolt hatást a másik vizsgált könyvvel szemben. A természetközelség is sokkal jobban kiérződik a Móra-féle könyvnél, valamint kultúrtörténeti szempontból is tud nyújtani néhány dolgot a mai olvasó számára..

Más-más életformáról és a természethez, az állatokhoz való eltérő hozzáállásról kecsegtet a két könyv.

Össze lehet hasonlítani a két könyvet, de annyira egyedi mind a kettő, hogy nem érdemes mérlegelni, hogy melyik jobb vagy színvonalasabb. Véleményem szerint mind a két könyv a maga nemében egyedülálló. Élvezettel lapozgattam őket.